

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Курмаєв П.Ю., Колісниченко П.Т.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Авторами визначено сучасні підходи до регулювання підприємницької діяльності в Україні. Розкриті основні складові системи державного регулювання малого підприємництва. Узагальнено напрями активізації підприємницької діяльності на сучасному етапі розвитку економіки України.

Ключові слова: державне регулювання, механізм, малий бізнес, підприємницьке середовище, економічний розвиток.

Постановка проблеми. Ризикова, приватна ініціатива, що спрямована на задоволення потреб індивідів/суспільства є передумовою виникнення інституту «підприємництва» та, відповідно, її носія – підприємця.

Роль підприємницької ініціативи у сучасному суспільстві зростає під впливом глобалізаційних процесів та є важливим фактором економічного розвитку. Динамічність факторів зовнішнього середовища підприємницької діяльності й зумовлює актуальність даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та прикладних проблем державного регулювання підприємницьких структур присвячені праці вітчизняних вчених, насамперед, З.С. Варналія, Л.І. Воротиної, Я.А. Жаліла, О.В. Кужель.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, недостатньо висвітленими залишаються окремі питання пов'язані із визначенням ролі держави у процесі регулювання підприємницької діяльності.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження теоретичних аспектів державного регулювання підприємницької діяльності.

Виклад основного матеріалу. Нові підходи до обґрунтування ролі інституту підприємництва сформувалися на рубежі XIX і XX ст., коли змінилося уявлення про підприємця, визнавши важливу роль творчих, новаторських засад цього виду діяльності для економічного зростання.

Усвідомлення важливої ролі підприємця у забезпеченні економічного розвитку країни призвело до активізації наукових досліджень у даному напрямі вітчизняних вчених. Так, наприклад, Бобров В.Я., при визначенні сутності категорії «підприємство», акцентує увагу на прагненні отримати прибуток [1, с. 20]. Згідно даного підходу, лише прибуток є узагальненим показником ефективності діяльності та відповідності структури факторів виробництва існуючому рівню розвитку продуктивних сил. На нашу думку, акцентування уваги лише на прибутку як основній меті підприємницької діяльності не зовсім коректно, оскільки мотивацією для підприємця може бути самореалізація, бажання прогресивних змін у суспільстві, досягнення соціального ефекту в процесі гуманізації даного виду діяльності.

Інші вітчизняні науковці виділяють інноваційний та нестандартний підходи до вирішення справ (Дзюбик С, Ривак О.) [2, с. 22] або ризиковий характер підприємницької діяльності (Мельничук В.П., Онищенко В.Ф.) [3, с. 69], що, певною мірою, розвиває вже існуючі наукові положення.

Ми вважаємо, що категорія "підприємство" найкраще характеризується сукупністю якісних ознак, таких як: ініціативність та самостійність, ри-

зикованість, творчий та інноваційний характер, систематичність, цільове спрямування на отримання прибутку, юридична та соціальна відповідальність.

Законодавчо закріплені основні ознаки підприємництва (самостійність, ініціативність, систематичність, ризиковість), види діяльності, мета діяльності. Таким чином, обов'язковою умовою підприємництва є свобода у виборі напрямів діяльності, самостійність прийняття рішень; підприємництво передбачає відповідальність за дії, їх наслідки і пов'язаний з цим ризик; підприємницька діяльність зорієнтована на комерційний успіх [4, с. 21].

Перші підприємці здійснювали свою діяльність за допомогою матеріальних та фінансових ресурсів, що перебували в їхній власності. Починаючи з праць Й. Шумпетера, переважна частина вітчизняних та зарубіжних вчених не вважають факт власності на засоби виробництва критеріальною ознакою при визначенні суб'єкта підприємницької діяльності. Визначальним, при виокремленні такого суб'єкта, є відповідність характеристик його дій ознакам та функціям підприємницької діяльності. Такими ознаками є:

- створення нових комбінацій факторів виробництва (новаторська діяльність);
- самостійність прийняття рішень щодо обсягів виробництва продукції, використовуваних для цього засобів та розпорядження отриманим результатом;
- цільова спрямованість діяльності на отримання прибутку, соціального ефекту;
- особиста майнова та соціальна відповідальність за результати своєї діяльності.

У даному контексті, на нашу думку, навряд чи можна погодитись із Селівановим М.А. щодо виокремлення у якості ознаки підприємницької діяльності її правомірного характеру [5].

Легітимізація підприємницької діяльності є важливою, але лише формальною ознакою, що вказує на залучення суб'єкта до офіційних правових відносин з державою.

У національній економіці підприємництво відіграє особливу роль. Зокрема, у вирішенні блоку економічних проблем країни мале підприємництво є, по-перше, товаровиробником, спроможним забезпечити позитивну динаміку виробництва в країні, вирішити проблему товарного дефіциту з урахуванням особливостей вимог споживача, підвищити конкурентоспроможність продукції [6, с. 7].

По-друге, у вирішенні економічних проблем країни сектор малого підприємництва спроможний ефективно використовувати обмежені матеріальні, капітальні, фінансові, кадрові ресурси, додатково залучаючи до обігу вузьколокальні та розрізнені, застосування яких у масштабах великих господарських структур ускладнене або неможливе. Серед них [6, с. 8]:

- локальні сировинні ресурси;
- робоча сила, що не знаходить застосування на великих підприємствах (у тому числі, студенти, домогосподарки, інваліди, пенсіонери);
- окремі громадяни, які не мають схильності до вкладення коштів у цінні папери, але можуть їх використати для заснування та розвитку власної справи та ін.

Разом з цим, мале підприємство має потенціал щодо сприяння вирішенню проблеми швидкої переорієнтації ресурсів до більш ефективного виробництва при змінах кон'юнктури ринку. Податки та інші обов'язкові платежі сплачені суб'єктами малого підприємства є вагомим джерелом фінансування бюджетних видатків.

Державне регулювання підприємницької діяльності є одним з найважливіших напрямів управління суспільними процесами – реалізації комплексних організаційних, правових, економічних та інших заходів впливу на діяльність суб'єктів ринку з метою її впорядкування та підвищення результативності (ефективності).

Теоретичні основи державного регулювання економіки і підприємства зароджувалися в епоху античної Греції. У сучасній науці існує декілька підходів до оцінки ролі держави в економічному житті суспільства.

Згідно із першим підходом передбачається, що чим більше економіка набуває ознак ринкової, тим меншим повинно бути державне втручання. Ця ліберальна точка зору зводиться до мінімізації ролі держави у економічних процесах.

Згідно з другим підходом, роль державного регулювання повинна бути завжди домінуючою в економіці будь-якого типу [7, с. 110-118]. У даного підходу, економічний розвиток ґрунтується на півній, домінуючій ролі держави, у іншому випадку, за її відсутності, зазнає стагнації і занепаду.

Третій підхід ґрунтується на тому, що роль державного регулювання повинна бути значною у періоди економічних криз, в перехідних економіках. Так, Ж. Сапір ще на початку 90-х років застерігав, що «перехід до ринку не можна віддавати на відкуп самому ринку. Нерозумно спробувати скористатися перевагами ще не існуючого інституту» [8, с. 26]. Окрім того, для забезпечення сталого економічного зростання недостатньо лише економічної свободи, необхідним є ще ефективне функціонування усіх інститутів держави, які сформують новий економічний порядок.

На нашу думку необхідність державного регулювання економіки є очевидною. Економічні відносини ринкового типу, для яких характерним є

механізм саморегулювання, потребують регулюючого впливу держави. Це пояснюється так званими вадами (недоліками) ринку, основними з яких є [10, с. 5]:

- недосконалість інституту конкуренції – монополізація виробництва та збуту з метою отримання надприбутків негативно впливає на конкуренцію і створює загрозу існуванню ринковим відносинам;

- неспроможність ринку забезпечувати споживачів суспільно необхідними товарами, характерними особливостями яких є не конкурентність та загальнодоступність і які задовольняють потреби всіх членів суспільства загалом;

- зовнішні ефекти (екстерналії) – одні суб'єкти ринку намагаються перекласти частину витрат на інших. Причому, в одних випадках можуть спостерігатися негативні тенденції відносного надвиробництва за надмірного витрачання ресурсів, в інших – відносно недовиробництва, оскільки фінансові результати виробництва є неадекватними витратам;

- недосконалість інформації – суб'єкти ринкових відносин здебільшого володіють різним обсягом інформації щодо споживчих властивостей товарів і послуг, альтернативних можливостей їх виробництва та споживання, тенденції зміни кон'юнктури ринку, що зумовлює не ефективне використання ресурсів, не раціональну поведінку продавців і покупців, обмежує конкуренцію;

- економічна нестабільність, зумовлена циклічністю економічних процесів.

Як справедливо зазначають автори [11, с. 14] «ринкова економіка не захищена від таких негативних явищ, як неповна зайнятість населення, циклічність економічного розвитку, монополізм, нестабільність рівня цін, несправедливий розподіл доходів тощо. Існують сфери діяльності, які не завжди вигідні для приватного бізнесу. Також є сфери, де ринкові механізми спрацьовують або із запізненням, або не спрацьовують зовсім (зокрема, це стосується ринку робочої сили)». Саме наявність недоліків ринкового саморегулювання і зумовлює необхідність державного регулювання економіки.

Висновки і пропозиції. Отже, підсумовуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що регулюючий вплив держави на діяльність підприємницьких структур повинен посилюватися. Разом з тим, реалізація заходів щодо удосконалення системи державної регулювання повинна бути спрямована на формування передумов для розвитку підприємницької ініціативи, підвищення ефективності легальної ділової активності в країні.

Список літератури:

1. Бобров В.Я. Основи ринкової економіки / В.Я. Бобров. – К.: Либідь, 1995. – 221 с.
2. Дзюбик С. Основи економічної теорії / С. Дзюбик, О. Ривак. – К.: Основи, 1994. – 304 с.
3. Онищенко В.Ф. Организация и экономика частного предприятия / В.Ф. Онищенко, В.П. Мельничук. – К., 1995. – 188 с.
4. Плоткін Я.Д. Підприємство про підприємство. Зарубіжний досвід / Я.Д. Плоткін, А.В. Дубодєлова. – Львів: Вільна Україна, 1993. – 142 с.
5. Селіванов А.М. Підприємство в Україні як об'єкт моделювання та прогнозування / А.М. Селіванов. – К.: Інститут приватного права і підприємства, 2001. – 172 с.
6. Варналій З.С. Державна регуляторна політика у сфері малого підприємства / З.С. Варналій, І.С. Кузнецова. – К.: Інститут економічного прогнозування, 2002. – С. 7-90.
7. Осадчая И. Общественный сектор: эффект институционального партнерства / И. Осадчая // Международная экономика и международные отношения. – 2002. – С. 110-118.
8. Лазур П.Ю. Державне регулювання малого і середнього підприємства [монографія] / П.Ю. Лазур. – Львів: Новий світ 2000, 2006. – 400 с.
9. Курмаев П.Ю. Анализ научных подходов к определению сущности государственного регулирования экономики регионов / П.Ю. Курмаев // Социально-экономическое развитие сферы сервиса в регионе. – Тамбов : Тамбовский государственный университет имени Г.Р. Державина, 2014. – С. 141-144.

10. Державне регулювання економіки [навчальний посібник] / С.М. Чистов, А.Є. Нікіфоров, Т.Ф. Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 316 с.
11. Михасюк І., Мельник А., Крупка М., Залога З. Державне регулювання економіки / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога. – Львів: Українські технології, 1999. – 640 с.

Курмаев П.Ю., Колисниченко П.Т.

Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ К ГОСУДАРСТВЕННОМУ РЕГУЛИРОВАНИЮ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

Авторами определены современные подходы к регулированию предпринимательской деятельности в Украине. Раскрыты основные составляющие системы государственного регулирования малого предпринимательства. Обобщены направления активизации предпринимательской деятельности на современном этапе развития экономики Украины.

Ключевые слова: государственное регулирование, механизм, малый бизнес, предпринимательская среда, экономическое развитие.

Kurmaiev P.Y., Kolisnichenko P.T.

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

ANALYSIS OF CURRENT APPROACHES TO STATE REGULATION OF BUSINESS

Summary

The authors defines modern approaches to entrepreneurial activities control in Ukraine. The main components of small business state control system have been revealed. Trends of entrepreneurial activities activization at the modern stage of Ukraine's economy development have been summarized.

Keywords: government regulation, mechanism, small business, business environment, economic development.

УДК 65.01

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Лесний В.П.

Одеський національний політехнічний університет

У статті розглянуто сутність і зміст організаційно-управлінського механізму маркетингової діяльності. Виділено чинники, які впливають на вибір маркетингової управлінської стратегії. Запропонована система оцінки ефективності маркетингового менеджменту підприємства.

Ключові слова: маркетинговий менеджмент, стратегія, функції маркетингу, чинники зовнішнього середовища, чинники внутрішнього середовища, критерії оцінки ефективності.

Постановка проблеми. Концепція маркетингу з її цільовою орієнтацією на задоволення попиту й принциповим підпорядкуванням цьому всіх сторін виробничо-господарської діяльності фірми обумовлює те, що маркетинг – це інтегрована функція підприємства, спрямована на запобігання виникнення збутових проблем і забезпечення оптимального збуту. Вся гама локальних заходів, які запобігають виникненню збутових проблем і забезпечують оптимальний збут, може бути диференційована на чотири агрегованих блоки: аналіз ринкових можливостей; система маркетингових досліджень і маркетингової інформації; відбір цільових ринків; розробка комплексу маркетингу; перетворення в життя маркетингових заходів: стратегія, планування й контроль. Кожний із цих елементів важливий сам по собі, однак саме їхне

ув'язування та системне застосування в процесі здійснення маркетингового менеджменту і становлять маркетингову діяльність. Ефективне управління базується на системі показників, які дозволяють здійснювати контроль і регулювання маркетингової діяльності. Місія управління маркетинговою діяльністю підприємств ускладнюється зростанням ризикованості та невизначеності маркетингового середовища. Ця обставина обумовлює необхідність пристосування процесів управління маркетинговою діяльністю промислових підприємств до динамічних змін навколишнього середовища через розроблення інструментів оцінки такої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Управління маркетинговою діяльністю можливе на основі наявності своєчасної, повної, достовірної інформації про споживачів, конкурентів, контактні аудито-